

АНТРОПОЛОГИЯ ТАРИХЫ МЕН ТЕОРИЯСЫ

Интерпретивті және
постмодернистік зерттеу әдістері

Кітап: Антропология тарихы мен теориясы

Тарау: 3. Ауыспалы уақыт концептілері

Дәріс: 22. Интерпретивті және постмодернистік зерттеу әдістері

Тақырыпты оқытудың мақсаты – антропология пәні аясындағы интерпретивтік және постмодернистік көзқарастарға компаративистикалық талдау беру.

Интерпретация – мәдениетті тіл сияқты «аударып» түсіну немесе мәдениетті интуитивті ұғыну. Интерпретивизм – интерпретивтік мәдениетті түсінуде ресми құрылымдарды емес, мәдениеттің интерпретациясына сүйенгенді дұрыс деп есептейтін көзқарас. Интерпретивті – интерпретацияға негізделген көзқарас немесе әдіс. Бұл идеялар 1970 жылдардың соңында және 1980 жылдардың бас кезінде антропологияда тарай бастады. Бұл постмодернистік идеяларды дамытуға құнарлы топырақ бола алды. Антропологияда сол уақытқа дейін аз да болса қалыптасып үлгерген интерпретивизмнің белгілері оның әрі қарай дамып кетуіне жақсы негіз болды. Соңғы кездері антропологияның сыншылары антропологияда интерпретивизммен қатар отарлаушы менталитеттің және империалистік көзқарастың да негіздері бар деп санайды.

1955 жылы Радклифф-Браун өмірден өткен соң британдық антропология төрт түрлі бағытта дамыды. Кейбіреуі Радклифф-Браунның ізін жалғастырды. Фирт және соның көзқарасындағылар жеке адамның іс-әрекеті әлеуметтік құрылымнан маңыздырақ деген ойды қолдады. Бұл көзқарасты олар Малиновскийдің далалық зерттеу жүргізудегі функционалистік бастауларынан алды. Осы мектеп әрі қарай дамып, кейіннен процессуализм мен транзакционализмнің қалыптасуына алып келді. Ал тағы бір топ Леви-Стросстың структурализмімен жүруді дұрыс санады. Бірақ олар көбіне оның идеяларын әлеуметтік процестер тақырыбына икемдеп отырды және соңғы бір үлкен топ Эванс-Причардтің антропологияны ғылым деп санамау керек деген пікірін ұстанды. Олар антропологияның орнына интерпретивтік тәсіл болуы керек деді. Соңғы уақытта антропологияны интерпретивтік көзқарас алмастыруда.

АҚШ-та Клиффорд Гирц өзінің бірегей интерпретивтік мәнерін қалыптастыра бастады. Оның қолындағы антропология лингвистикадан алшақтады. Ендігіде мәдениет зерттелуі тиіс және жазылып алынатын метафоралық «грамматика» ретінде қарастырылмайтын болды. Бұдан былай мәдениеттерді басқаларға түсінікті «тілге» тәржімалау жағы қарастырылды. Басқаша айтқанда, зерттеліп жатқан мәдениетті антрополог өз мәдениетіне аударуы керек.

Францияда структурализм «модернизмнің» соңғы қамалы ретінде көп шабуылға ұшырады. Франциядағы және Солтүстік Америкадағы философтар мен әдеби сыншылар әлемді талдаудың жаңа, «постмодернистік» жолын ойлап шығарды. Әлем бейбіт заманда революцияны бастан кешірді деген ой бұл идеяның шығуына ықпал еткен еді. Әлем білім иерархиясына құрылған модернизмнен ұзап, үлкен теорияларды мойындамайтын постмодернистік кезеңге аяқ басты. Дәл сол кезеңде феминистік антропология да дамып жатқан еді. Феминистік антропологияға адам мүддесіне негізделіп жасалған антропологиямен күресуге тура келді. Рефлексивизм этнографиялық әдістің ең негізіне айналды. Жазу мен оқу жаңа әдебиеттен хабары бар антропологияда теориялық маңызы жоғары элемент бола түсті. Осылардың барлығы «Мәдениетті жазу» еңбегінде тоғысып, антропология қайтадан өмірге келгендей күй кешті.

Бұл дәрісте осы сынды түрлі көзқарастарды қарастырамыз. Эванс-Причард туралы ойлағанда біз оны модернистік бағыттағы ғалым ретінде еске аламыз, бірақ оның идеяларынан постмодернистік көзқарастың бастапқы белгілерін көруге болады. Постмодернизмге соңғы қадамды Эдуин Ардинер және басқа да Оксфордтан шыққан ізденушілер жасады. Осы ғалымдардың қолындағы антропология Эванс-Причардтің рухындағы антропологияға жақын еді. Екінші жағынан «Мәдениетті жазу» кітабы этнографияны жазуда «поэзия мен саясатты» ескеру керек дейтін көзқарастың да қалыптасып келе жатқанын көрсетті. Бұл жаңа бағыттардың барлығына ортақ нәрсе олардың қандай да бір ғылыми әдісті мойындамайтындығы. Олар жазуды аса маңызды деп есептеді. Сонымен бірге олардың барлығы мәдениетті тану үшін ғылыми әдістер мен талдауға сүйену дұрыс емес, оның орнына түсіну арқылы тану керек дейді. Бұл көзқарастардың бір-бірінен айырмашылығы елеулі болғанмен де, оларды біздің пән аясындағы интерпретивтік және постмодернистік көзқарас деп аталатын үлкен бір қозғалыстың тармақтары деп топтап қарастырған қисынды болады. Осы қозғалыстар біздің көбімізге ықпал етті, бірақ біршама ғалымдар осы көзқарастардан бойын алшақ ұстағысы келеді.

Кітап: Антропология тарихы мен теориясы

Тарау: 3. Ауыспалы уақыт концептілері

Дәріс: 22. Интерпретивті және постмодернистік зерттеу әдістері

Эванс-Причардтің интерпретивтік көзқарасы

Эванс-Причард Селигман мен Бронислав Малиновскийдің жетекшілігімен Лондондағы экономика мектебінде білім алды. Ол Суданға және британдық шығыс Африкаға алты маңызды экспедиция жасады. Әсіресе оның Занде, Нуэр, Ануак, Шилук және Луоға жасаған экспедициялары ерекше танымал. Оның Зандедегі сиқыр туралы жазған және нуэрлердің саясаты мен туысқандығы туралы жазған еңбектері сол кездегі британдық антропологиядан қысқаша хабар береді және келесі буындағы бірнеше ғалымдарды жаңа идеяларға шабыттандырды. Жаңа буын ізденушілері үшін осы кітаптар этнографиялық ізденіске қарағанда теориялық жаңашылдықты дамытуға себеп болды. Бірақ соңғы кездері оның нуэрлер туралы жазған еңбегі көп сыналды. Сынаушылар Эванс-Причардті саяси істерді талдауда туысқандықтың маңызына шектен тыс мән берген деген ойда. Алайда оның «Азанда халқындағы дуалау, көріпкелдер және сиқыр» мен «Нуэрлердің діні» кітаптары жоғары бағаланды. Бұл екі еңбекте де автор зерттеу нысанының ішкі мәнін түсініп, оларды өзара байланыстыруға тырысты.

«Азанда халқындағы дуалау, көріпкелдер және сиқыр» кітабы – Занде халқына тән ақыл-ой ерекшелігі туралы этнографиялық еңбек. Автордың пікірінше, азандалықтар дуалаумен өте жиі айналысады, олардың осы сенімін және осы сенімнің себеп-салдарын қалай қолданылатынын түсінетін болсақ, олардың қоғамын түсінеміз. Егер дән жиналып тұрған жерінен құлап, сол жерде отырған бір адамды өлтіретін болса, оның себебі сол дәнді ұстап тұратын бағандарды термиттер жегендіктен болуы мүмкін. Бірақ ол жерде бұл дән неге құлады деген сұрақпен қатар, бұл кімнің дуасынан болды деген сұрақ та туындайды. «Нуэрлердің діні» кітабы көп сұрақтармен қатар «куотс» сөзінің анықтамасын да береді. Ол сөз латын тіліндегі *spiritus*, грек тіліндегі *пнеума*, еврей тіліндегі *ruah* сөздері секілді «тыныс» деген мағынаны береді. Оның метафоралық мағынасы әртүрлі рухтарды білдіруі мүмкін. Оның ішіне Эванс-Причардтің нуэрліктердің «құдайы» деп анықтама берген рух та кіреді.

Нуэрлердің дінін жазуда автор оқырманға нуэрлердің діни жүйесін түсіндіру үшін олардың сеніміндегі сөздерді, рәміздерді және ғұрыптарды түсіндіріп, соларды сезіндіреді. Бірақ осы орайда есте ұстайтын бір нәрсе «нуэрлер діні» нуэрлік концепт емес. Ол – антропологтың өз концептісі. Эванс-Причардтың Годфри Линхардт есімді әріптесімен бірлесе жазып шыққан дунка халқының діні туралы еңбегі антропологиядағы сенімді зерттеу жолдарының негізін қалады. Екеуі де тура және ауыспалы мағынада тәржімалауға мән береді. Егер Эванс-Причард «құдай» мен «әруақтар» туралы жазғанда нуэрлердің сөздерін қолданатын болса, Линхардт осы мағынаны білдіру үшін ағылшын тіліндегі «divinity» (құдай), «divinities» (құдайлар) сөздерін қолданады (аудармашыдан – өйткені ағылшын тіліндегі бұл сөздер God сөзі сияқты нақты, айқын құдайды білдірмейді, олар құдай түсінігі мағынасында қолданылады). Тағы бір айтатын нәрсе – екі ғалым да кейінірек римдік католик дінін қабылдаған, сол себепті екеуінің дінді түсіндіруі ұқсас болған.

Эванс-Причардтің антропологиясы Радклифф-Браунның теориялық негіздері ауқымында болды. Алайда ол Радклифф-Браунның бұл пәнді жеке ғылым ретінде қарастыру керек деген пікіріне қарсы еді. Ол антропологияны өнер ретінде қарастыру дұрыс деді. Бұл Эванс-Причард көзқарасының сол кездегі британдық антропологиядағы негізгі көзқарастардан басты айырмашылығын көрсетеді. Әсіресе ол өмірінің соңында жазған кітаптарында антропологияны «мәдениет тәржімасы» деген сөзбен беріп жүрді. Оның кейінгі шәкірттері өз еңбектерінде осы тіркесті жиі қолданады. Антропологтың жасайтын нәрсесі ол өзі зерттеп отырған мәдениеттің ұжымдық ақыл-ойына мүмкіндігінше жақын келуі тиіс. Содан кейін сол мәдениеттегі ерекшелікті түсінгеннен кейін, өз мәдениетінен тура сондай идеяларды тауып, өзге мәдениеттегі құбылысты сол арқылы тәржімалап түсіндіруі қажет. Әрине, бұл тәржіма лингвистикалық тәржіма емес. Бұл Радклифф – Браунның теңіз бақалашақтары және Леви-Стросстың кристалдары сияқты ұқсастықты табу. Эванс-Причард Леви-Стросстың мәдениетті «грамматикаға» теңеуін жоққа шығарып, оның орнына мәдениеттің күнделікті дискурсындағы «мағынасын» анықтау керек деді. Тәржімалаудың қиындықтарын көрсететін мысалдар этнографияда көптеп кездеседі.

Егер біз нуэр мен занделардың идеяларын сөзбе-сөз аударатын болсақ, олардың мағынасын Нуэрланд пен Занделандтан тыс басқа елдегілер түсінбейді. Егер оларды ауыспалы мағынада аударсақ, онда нуэр мен зандеға тән ойлау болмысының мәнін түсіне алмаймыз. Бұл жағынан қарағанда антропология дұрыс таңдау жасау қиындығымен ылғи да кезігіп отырады деген сөз.

Кітап: Антропология тарихы мен теориясы

Тарау: 3. Ауыспалы уақыт концептілері

Дәріс: 22. Интерпретивті және постмодернистік зерттеу әдістері

Эванс-Причард 1951 жылы жариялаған «Әлеуметтік антропология» кітабында әлеуметтік антропологияның тарихын, әдістерін, теориясын және оның қолданбалы ғылымға айналу мүмкіндіктерін жазады. Бұл еңбек оның BBC радиосына берген алты дәрісіне негізделіп жазылған. Эванс-Причард бірнеше рет антропологияны «жаратылыстанулық ғылымдарға» ұқсастырып құрастыру дұрыс емес деп сынайды. Оның орнына антропология моральдық және рәміздік жүйелердің бірлігі ретінде қарастырылуы керек. Оның ойынша, бұндай жүйе табиғаттан басқа еш жерде кездеспейді. Ол жүйелер табиғат заңдарымен басқарылмайды, бірақ оларға әлеуметтік құрылымдар мен мәдени белгілер тән. Эванс-Причард эпистемолог бетпердесін киген құрылымдық-функционалист болды ма? Ол 1950 жылы еркіндікті іздей бастағанға дейін функционалистік догмалардың қамауында қалған философ-тарихшы болды ма? Болмаса, ол жай ғана қызметімен айналысу барысында тарих бағытынан функционализмге, одан эпистемологияға ауысқан ба еді?

Мэри Дугластың ойынша, Эванс-Причард басынан бастап бір ғана, бірізді ғылыми бағдармен жүріп отырды және өмір бойы интерпретивист ойшыл болған. Екінші бір көзқарас бойынша, ол 1940 жылдарға дейін функционализм бағытында болған және 1950 жылдары өзінің көзқарасын толығымен қалыптастырып үлгерген. Мэри Дугластың пікіріне дәлел ретінде Эванс-Причардтің «Азанда халқындағы дуалау, көріпкелдер және сиқыр» еңбегін келтіруге болады. Сонымен бірге «Нуэрлердің діні» кітабындағы мақалалар жарыққа шыққанға дейін 10-20 жылдай бұрын жинақталғанын айту керек. Алайда, Эванс-Причардтің этнографиялық еңбектері оның өз замандастарының еңбектерінен аса көп өзгешеленбейді. Оның басқалардан ерекшелігі – өзге ешкім қолданбайтын бірегей әдісті қолдануында емес, сенім жүйесін талдауда жаңашылдыққа ұмтылуында. Радклифф-Браун Эванс-Причардті өзі сияқты қатардағы ғалымдардың сабында тұр деп есептеген. Сондықтан да Радклифф-Браун Майер Фортестен ол Эванс-Причардтің көзқарастарына қарсы шығуы мүмкін деп қауіптенген. Алайда Фортес Радклифф-Браунның дәстүрінде Кэмбриджде дәріс беріп, онда Личтің структурализмімен және процессуализмімен бәсекелестікке түсті. Оның осындай шешімге келуіне студенттер мүддесі үшін осылай дұрыс болады деген пікірі себеп болған еді. Эванс-Причардтің «Нуэрлердің діні» кітабының жазылуы қандай элементтерден тұрса да, ол кітап діни сенім табиғатын түсіндіруде құрылымдық функционализмнен алшақтап, діни сенімді зерттеуде жаңа бағыттың пайда болуының белгісін білдіреді. Эванс-Причард еңбектерінде Радклифф-Браунға қарағанда Дюркгеймге көбірек сілтеме жасайды. Бірақ ол жұмыстарында аруақтар әлемін нуэрлердің көзқарасымен түсінуге және сол түсінігін батыс теоретиктеріне түсінікті болатындай етіп ұғындыруға көп мән береді. Ол сенім мен әлеуметтік құрылым байланысын көрсетуді мақсат етіп қоймайды.

Оның функционализмге қарсы айтылған ең атаулы мәлімдемесі 1950 жылдары жасалған «Әлеуметтік антропология: өткені мен бүгінгі жағдайы» атты бірінші дәрістер жинағында жарияланды. Оның пікірінше, әлеуметтік антропологиядағы қайта өрлеу дәуірінен келе жатқан қателік – антропологияны жаратылыстанулық ғылым ретінде қарастыру. Ғалымның ойынша, антропологияны тарихи ғылымдар ретінде, болмаса гуманитарлық ғылымдардың бір тармағы ретінде қарастыру дұрыс болар еді. Тарихшылар қарастыратын мәселелердің табиғаты негізінен диахронды болатынын, ал антропологтардың зерттеу нысандары синхронды болатынын ол ескермейді. Эванс-Причард үшін тарих пен антропологияның екеуінде де оқиғалар синтезисі мен интегративті сипаттау бағытында зерттеу жүргізуі екі пәнге тән ұқсас әдіснама көруге жеткілікті. Оның айтуынша, құрылымдық пішінді іздеуге талпыныс тарих үшін де, антропология үшін де олардың мақсатына қарсы емес. «Тарих жай ғана оқиғалар тізбегі емес, тарих – оқиғалар арасындағы байланыс».

Эванс-Причардтің Оксфордқа зор ықпал жасаған кезі – оның 1946–1970 жылдары Әлеуметтік антропология кафедрасының меңгерушісі болған аралық кезеңі. Шындығында, оның ықпалы сол жердегі Әлеуметтік және мәдени антропология институтында қазірге дейін жүріп тұр. 1970 жылдары Оксфорд антропологиясы «Нидамның латентті структурализмі» мен «Ардинердің алғашқы постмодернизміне» бөлінген тұста екі жақтың да антропологтары Эванс-Причардтің көзқарастарын қолдануды ыңғайлы санады. Нидамның қолданысындағы ағылшын тіліндегі «сенім» сөзіне беретін түсінігі және ол терминді мәдениетаралық концепте пайдалануға болатын термин ретінде қолдануы – ғалымның «Нуэрлердің діні» кітабындағы мәтіндердің ықпалына ұшырағанын көрсетеді.

Кітап: Антропология тарихы мен теориясы

Тарау: 3. Ауыспалы уақыт концептілері

Дәріс: 22. Интерпретивті және постмодернистік зерттеу әдістері

Гирцтің интерпретивизмі

Эванс-Причард жалпы алғанда интерпретивистік бағытта жұмыс істегенмен, оның көзқарасына белгілі бір «измді» таңып қою қиындау. Алайда Клиффорд Гирцте олай емес. Эванс-Причардтің антропологиясы – құрылымдық-функционалистік көзқарасқа қарсы шығу, ал Гирц болса, мәдениеттегі детальдарды түсінуге талпыну антропологияның негізгі мақсаты деген түсінікке жақын.

Гирц қазір Принстонда дәріс береді. Ол Гарвардта білім алған және Берклиде және Чикагода дәрістер берген. Ғалым Ява, Бали және Мароккода далалық зерттеулер жүргізді. Оның этнографиялық ізденістері жаңа көзқараста болды және түрлі тақырыптарды қамтыды. Мысалы, «Явалардың діні» дәстүрлі сарында жазылған, бірақ оның «Балидегі туысқандық» кітабы туысқандықты жеке автономды жүйе деп қарастыру керек деген идеяны ұсынады. Оның ойынша, туысқандықты мәдениетаралық тұрғыдан түсінуге болады және ол жүйе рәміздік бағыт ретінде қарастырылуы керек. Ал оның «Ауыл шаруашылығы инволюциясы» Стюардтің экологиялық мәдениет тұрғысында жазылған. Антропологияның «Индонезиядағы әлеуметтік өзгерістер» тақырыбында жазылған тағы бір топ еңбегі әлеуметтік тарих бағытында. «Ислам жайында» деген кітабында ол салыстыруға жүгінеді. Осылайша ол өзі этнографиялық ізденіс жүргізген екі мұсылман мемлекетіндегі исламды салыстырып, оның табиғатын түсінгісі келеді. Осы мақсатта Индонезия мен Марокконы салыстырады. Эванс-Причардтан айырмашылығы ол «салыстырмалы талдау» әдісін жоққа шығармайды.

Алайда Эванс-Причардтің интерпретивті антропологиясының негізі бұл айтылған кітаптар емес, оның «Мәдениетті тәржімалау» кітабына жазған кіріспе мақаласы болып есептеледі. Ол бұл кітабын 1973 жылы, өзі өмірден өтетін жылы жариялады. Ғалым мұнда өзінің көзқарасына «қалың анықтама» береді. Антропология дегеніміз – белгілі бір мәдениетте салынып қойған жолдардың ішінен таңдау жасауға ұқсас. Сонымен бірге, антропология – сол жолдарды анықтамалар қабаттары арқылы түсіну. Бұл Америка антропологтарының түсінігіндей мәдениетті танып, оны түсіну емес, сонымен бірге кең ауқымды салыстыру жүргізу де емес. Сыншылар Гирцтің «қалың анықтамасындағы» нақтылықтың болмауы оның этнографиялық білімінің жұқалығын көрсетеді деп сынады. Десе де Гирцтің интерпретивизмі осы тұрғыдан алғанда қиындау болғанымен де, оның еңбектері Эванс-Причардтікіне қарағанда этнографиялық деректердің егжей-тегжейіне қанық, метафораларға бай болып келеді.

Ол өзінің екі негізгі жинағында қоғамды «мәтін секілді» талдау керек деген пікірді ұстанады. Купердің қоғамды «басқарылмайтын, өздігімен өмір сүретін метафора» деп суреттегені секілді. Осымен бірге Гирцтің ойынша, антропология дегеніміз – «жергілікті» «ғаламдықпен» тығыз қатынаста қарастыру. Ол ұсақ-түйекті анықтаудың маңыздылығына көп мән берді. Тіпті маңызы жоқ деп есептелетін ұсақ-түйек нәрселерге де мән беру керек дейді. Ғалымның тағы бір мән берген нәрсесі – мәдениетті рәміздік жүйе ретінде қарастыру. Ол жүйеде әлеуметтік іс – әрекет пен саяси билік туындайды. Бұл антропологиялық түсінікте қалыптасып үлгерген «мәдениет», «дүниетаным», «өнер», «дәстүр», «салт-дәстүрге негізделген заң» түсініктерін деконструкциялайды. Оның деконструкциялау сарыны бір қарағанда бір-бірімен байланыссыз көрінеді. Егер ол жазу машығын жақсы игермегенде, оның ықпалы соншалықты көп болмас та еді. Бірақ оның антропологиялық тәкаппарлықты жеңудегі ұқыпты да шебер әдісі және оның ұтымды нәтижелері антропология ғылымы үшін елеулі оқиға болды. Оның мақалалар жинағы тек біздің пән ауқымында ғана емес, сонымен бірге басқа да пән саласындағылар тарапынан ең көп оқылатын кітапқа жатады. Олардың көбісі осы кітапты антропологияның парадигмасы ретінде қабылдайды.

Гирц соңғы уақытта жазған еңбектерінде интерпретивизмге одан да тереңірек бойлады. Оның басқалардың этнографиялық еңбектерін қайта тәржімалауға батылы барды. Үлкен марапаттарға ие болған «Еңбектер мен өмірлер» атты еңбегінде ол Эванс-Причард, Малиновский, Леви-Стросс және Бенедикттің жазбаларына қайта баға беріп шығады. Ол өзі таңдаған авторлардың бейнесі мен метафораларын талдау арқылы антропология деген «жәй ғана жазу машығының» бір түрі екенін дәлелдегісі келеді. Бұл – антропологиядағы ең мықты постмодернистік шабуылдардың бірі. Дәл осы идея америкалық және француз ізденушілеріне соңғы жиырма жылда ортақ болып жүр.

Кітап: Антропология тарихы мен теориясы

Тарау: 3. Ауыспалы уақыт концептілері

Дәріс: 22. Интерпретивті және постмодернистік зерттеу әдістері

Спенсер болса, Гирц пен оның жолын ұстанушылар антропологияны жай ғана жазу машығы деп қарастыруы қате пікір деген ойда. Ол антропология тек жазу емес, ол «жұмыс істеу» дейді. Өйткені антрополог өз білімі мен информанттың көзқарасын қисынды түрде үйлестіріп, оны мәтінге түсіруі керек. Алайда, қалай болғанда да Гирц жазу машығына тым көп мән берген болса да, оның антропологияны шығармашылық іс-әрекет ретінде қарауы өте орынды әрі пайдалы болды.

Бүгінде Гирц біздің пән ауқымында және одан тыс салаларда да ең ықпалды ғалымдардың бірі болып есептеледі. Оның интерпретивизмі сөзсіз постмодернизмге жол салды. Кейбір ғалымдар ол постмодернизмге жол салушы емес, өзі постмодернизм өкілі деп те санайды. Постмодернизмнің ерекшеліктерін түсініп, оның негіздерін қарастырмас бұрын, Гирцтің көзқарасынан басқа да жаңа концептілерді және сұрақтарды талқылап алған орынды болады.

Мавериктер, постструктуралистер және феминистер түрлі тәсілдерді қолданып зерттеулер жүргізеді. Алайда барлығының зерттеу әдістеріне ортақ нәрсе олардың барлығы структуралистік бастамалардан сусындаған, сонымен бірге құрылымдық антропологтар беттескен қиыншылықтармен беттесуіне тура келді. Әсіресе құрылымды іс-әрекетпен және билікпен байланыстыра қарастыруда олар көптеген сын-пікірлерге ұшырады. Функционализм мен структурализм екеуі де артық шуы жоқ көзқарастар еді. Олардың кезі антропология үшін ең тыныш кезең. Дәл осы кезде антропология басқа да пәндерге нәр берген. Соның ішінде әдеби сын пәні бар. Постструктуралистер, феминистер және интерпретивистер мен постмодернистер идеяларының барлығы да структуралист антропологтар мен олардың мектебін жалғастырғандардың этнографиялық деректерін және талдау әдістерін өз зерттеу ерекшеліктеріне сай дұрыс қолдана алу қиындығымен беттесті.

Бейтсон мен Дуглас өз заманындағы тар ауқымды антропологиялық көзқарастардан алшақтап кеткен ғалымдар болса, постструктуралистер керісінше еді. Олар – басқа пәндерден бізге ауысып, біздің пән ауқымында жаңа көзқарас қалыптастырғандар. Белгілі бір деңгейде интерпретивизм структурализмге қарама-қарсы идея деп айтуға болады. Онда құрылымдағы бекітілген мәнді теріске шығарып, мағынаны интуитивті түрде және интерактивті түрде анықтау керек деген пікірді ұстанады. Басқаша айтқанда, ол постструктурализмнің қисынды дамуы. Ол дәстүрлі құрылымдарды бұзып, антропология үшін жаңа сұрақтарды туындатты. Сұрақтар әдеби сын мен әлеуметтік теория тоғысында пайда болды. Соңғы жиырма жылда антропология елеулі өзгерістерді басынан кешірді. Бірақ олардың деңгейі 1920–1950 жылдары болған өзгерістерден үлкен емес. Келесі дәрісте біз интерпретивті антропология ауқымында болған соңғы уақыттағы жаңа қалыптасқан көзқарастарды қарастырамыз.